

Anmeldelser

Heribert Kalchreuter: »Jagt på jægerne. En debatbog om jægeren og naturen«. (233 sider, talrige s/h fotos, tabeller og diagrammer). Oversat fra tysk af Poul Fløe Svenningsen efter »Die Sache mit der Jagd«, og gennemset af Jørgen Fog. Lademann, København 1978. Pris: indbundet kr. 96,00.

Jagtdebater er mange ting, spændende fra dyreværns-synspunkter over biologers vurderinger vedrørende jagttrykket på bestemte arter til den jagtberettigede, som vil forhindre såkaldte krybskytter i at drive jagt på hans enemærker. Den tyske vildtbiolog Heribert Kalchreuters debatbog er 233 sideres forsvar for sportsjagt. Forfatteren gennemgår vildtbiologiske resultater og teorier omkring omsætningen i dyrepopulationer, d.v.s. produktion og dødelighed og de faktorer som bestemmer forskellige dyrearters udbredelse og bestandsstørrelser, samt jagtens og andre menneskeskabte påvirkninger af disse forhold. Alle jagtformer vurderes ud fra et eneste synspunkt: bevirker jagten at der bliver flere eller færre individer af den pågældende art? Kalchreuters hovedtese er, at jagten ikke påvirker dyrestandene negativt, men kun høster af et overskud som alligevel skal dø, samt at jægerne via revirpleje og modstand mod ødelæggelser af dyrenes levesteder i virkeligheden har sikret en langt rigere fauna, end samfundet ellers ville have levnet. Disse synspunkter er korrekte — men rigtignok med betydelige begrænsninger.

Kalchreuter tager naturligt nok udgangspunkt i jagtforholdene i Vesttyskland, hvor jagt i århundreder næsten helt har været forbeholdt jordejere og velhavere, som langt overvejende driver, hvad Kalchreuter betegner som revirjagt. D.v.s. at den enkelte jæger går på jagt på sin egen jord eller på et areal, han har lejet eller på anden måde skaffet sig jagtretten til. Herved har jægeren en naturlig interesse i ikke at overbeskyde »sin« vildtbestand, og han søger ofte ved fodring, »vildtplantning« og lignende at opretholde en så stor vildtbestand som muligt. Fra en lang række vildtbiologiske undersøgelser vides, at denne jagtform, forudsat en *effektiv regulering*, ikke decimerer bestandene af de enkelte arter, og det er da som regel heller ikke denne jagtform, der kritiseres fra faglig ornitologisk side. Men Kalchreuter generaliserer disse undersøgelsesresultater fra overvejende hurtigt reproducerende standvildtarter til også at gælde langsomt reproducerende trækfuglearter, som f.eks. vadefugle, og det er der næppe belæg for. De sidste mange års danske jagtdebater har hovedsagelig drejet sig om kystfuglejagten, og her er forholdene ganske anderledes. I flere hundrede år har jagten været »fri« på havet og

langs kysterne i Danmark, og antallet af jægere er her steget voldsomt som følge af velstandsstigningen, det øgede befolkningstal og ikke mindst fordi alle indlandsrevirerne efterhånden er blevet optaget. Her drives jagten uden at den enkelte jæger har noget direkte forhold til bestandene, og jagten er efterhånden blevet en alles kamp mod alle for at skaffe sig så stor en del af udbyttet som muligt. Kystfuglene har i årtier været stærkt trængt af ødelæggelser af både deres ynglepladser og rast- og overvintringsområder, og det er blandt disse arter, at ornitologer mener, at jagten er en stærkt medvirkende årsag til betydelige nedgange for en lang række arter.

Kalchreuter og mange vildtbiologer ser alt for snævert på jagtproblematikken. I alt for mange år er det lykkedes vildtbiologerne at begrænse jagtdiskussionen til kun at være et spørgsmål om flere eller færre skudte fugle i forhold til bestandene. Mange fuglearter, især blandt vandfuglene, optræder under trækket og om vinteren i store flokke på stærkt begrænsede lokaliteter. Fuglene er helt afhængige af disse områder, idet fødemængderne og ikke mindst fred og ro er en betingelse for deres eksistens. Det er indlysende, at blot eet skud midt i sådan et område skader mere i form af forstyrrelser af de tusinder af fugle end tabet af den fugl, der bliver ramt. Kalchreuter kommer nemt om ved dette problem ved at fastslå, at »svømmefuglenes rastpladser må ikke udsættes for jagttryk« (p. 50). Hvis sådanne paradisiske tilstande allerede herskede, kunne meget af jagtdiskussionen i dette land spares.

Af andre sekundære effekter af jagt, som Kalchreuter næsten eller helt forbigår, kan nævnes jagtbare fugles extreme skyhed. Langt de fleste mennesker nyder at færdes i naturen og iagttage dyrelivet, men vildtets unaturligt store frygt for mennesker bevirker, at oplevelsesmulighederne forringes betydeligt for alle de, som ikke går på jagt.

Hermed nærmer vi os et andet stort jagtligt problem som Kalchreuter forbigår, nemlig anskydningerne af millioner af fugle og dyr hvert år. Det er således ikke så underligt, at jagtbare arter er sky. Flere undersøgelser af vandfugle har påvist, at helt op til halvdelen af bestandene kan flyve rundt med hagl i kroppen efter anskydninger. Disse kendsgerninger fastslår jagt som den vel nok mest omfattende dyremishandling overhovedet. På samme måde forbigås blyhaglforgiftningsproblematikken og de ofte omfattende nedskydninger af fredede fugle.

Men Kalchreuter er også kritisk overfor en del af de traditionelle jægerstandpunkter. Han tager afstand fra såkaldt rovdyrbekæmpelse, som er og især har været årsag til megen strid mellem jægere og naturinteresserede. Jægerne ønsker at decimere rovfulge m.m., fordi de ikke vil dele deres opdrættede Fasaner m.v. med dem. Tillige er han på det nærmeste mod vildtudsætninger, idet han i overens-

stemmelse med sine populationsteorier ikke mener, at de øger udbyttet! Som et mere interessant standpunkt mener han, at forbud mod salg af vildt er en forudsætning for, at jagten ikke bliver destruktiv (p. 51).

Endelig tesen om at jægerne er langt de mest effektive i bestræbelserne på at sikre faunaens levesteder mod dræning, afvanding og anden ødelæggelse. Det er, eller rettere var til en vis grad rigtigt, men det siger mere om samfundets destruktive tendenser end om jægernes dyder. En moderne naturforvaltning kan ikke baseres hverken på jagtinteresser eller på naturvenners idealistiske indsats. En ændret holdning til vore omgivelser er en uomgængelig nødvendighed, ikke bare af hensyn til naturen, men i endnu højere grad for hele det humane samfunds fremtid. Indtil da er der også brug for jægernes indsats for naturbeskyttelse.

Jeg er ikke tilstrækkeligt inde i den vildtbiologiske litteratur til fuldtud at vise, i hvor høj grad Kalchreuter overforenkler og manipulerer, men i bogens illustrationsmateriale er der en række tilfælde af grov manipulation for ikke at sige svindel. At fotografierne på siderne 59, 130 og 223 mere eller mindre tydeligt er konstruerede er måske til at leve med, men fotorækken på side 169-70 er for grov. Billederne skal illustrere elefanternes selvdestruktion (!), når der bliver for mange af dem grundet manglende jagttryk! Et opflosset baobabtræ, en udgået skov og en radmager elefantmor ses på billederne, men elefanterne ødelægger baobabtræerne i tørkeår, hvad enten der er mange eller få elefanter, skoven er tydeligvis ødelagt af oversvømmelser, og elefanten mangler en halv meter af sin snabel, så det er ikke så underligt, den er lidt mager. Kalchreuter har selv arbejdet i Østafrika, så han skulle nok være i stand til at undgå en sådan form for manipulation.

»Jagt på jægerne« giver således en fortrinlig indføring i jagtproblematikken, som den ses fra en fanatisk jagttilhængers side; vil man have en bredere orientering, er bogen ikke anbefalelsesværdig.

Hans Meltofte

Palle Uhd Jepsen: »Fra Blåvandshuk til Blaabjerg«. En fortælling om natur og dyreliv i en vestjysk egn. Bygd. 1978. Pris: kr. 51.

Bogen er ikke en egentlig fuglebog, selv om fuglene er den dyregruppe, som får den udførligste omtale. Men det er en ualmindelig smuk bog, som det vil være en fornøjelse at bladre i for enhver naturven.

Undertitlen angiver klart bogens stil, nemlig en fortælling, og den måde hvorpå bogen skal leve op til forlagets formål — at underbygge offentlighedsfasen omkring beslutninger, der berører danske landskaber — må være at bibringe læseren et indtryk af og en kærlighed til den egn, som beskrives.

Bogen kan derimod ikke direkte anvendes i fredningsøjemed.

Sten Asbirk

Ole Have Jørgensen: »Vandhuller og søer i Vejle kommune« (69 sider, mange fotos). Udgivet af DOF's lokalafdeling for Vejle Amt med støtte fra Spars Miljøfond og Vejle kommunes skolebiblioteker. 1979. Pris kr. 35.

Bogen indeholder en beskrivelse af 150 vandhuller i Vejle kommune og en beskrivelse af deres fugleliv. Bagest i bogen findes fotos af ca. 50 vandhuller. Billederne er dog temmelig dårligt reproducerede, men giver trods alt et indtryk af vandhullet. Hver lokalitet er beskrevet efter et bestemt skema, hvoraf bl.a. fremgår, om der er tale om en tørvegrav, mergelgrav, lavning eller andet, den dominerende vegetation og dennes dækningsgrad, søens omgivelser, og truslerne mod vandhullet. Der er også sat plads af til at angive vandhullets areal i registreringsskemaet, men denne vigtige oplysning mangler desværre for samtlige lokaliteter, hvilket er en alvorlig mangel. Naturfredningslovens beskyttelsesbestemmelser gælder nemlig kun for søer ned til 1000 m² (eller ca. 33×33 m). Denne mangel gør det umuligt for amternes fredningskontorer at bruge bogens oplysninger umiddelbart, og det ville iøvrigt have været interessant at få belyst, hvor stor en del af vandhullerne, der er beskyttet af naturfredningsloven. Et andet aspekt, som passende kunne være belyst, er de ikke-ynglende fugles forekomst i vandhullerne. Oplysninger herom findes i beskrivelserne af hver enkelt lokalitet, men det ville have været rart med en samlet oversigt.

Undersøgelsen er den nyeste af en række tilsvarende undersøgelser andre steder i landet, som med al ønskelig tydelighed har vist, at disse småsøer systematisk afvandes og opfyldes og forsvinder fra landskabet. Reduktionen igennem de seneste årtier er enorm, og undersøgelsen fra Vejle kommune viser beklageligvis, at denne tendens på ingen måde er hørt op. Af de 150 lokaliteter, som alle på de senest reviderede kort fra omkring 1970 er angivet som sø eller mose, var 17% allerede ødelagt i årene 1976-78, d.v.s. på mindre end 10 år, 39% var truet af ødelæggelse og kun 44% endnu stort set uberørt. Der ligger således en stor opgave for amternes fredningskontorer i at stoppe denne uheldige udvikling, i hvert fald for de lokaliteter, som er større end 1000 m². Men amterne behøver hjælp. Alene i Vejle amt findes ca. 4000 vandhuller, og det vil være umuligt for amterne alene at holde effektivt øje med alle disse. Køb derfor bogen, og brug den som inspiration til undersøgelser på din egen egn.

Sten Asbirk

Peter Thomsen & Peder Jacobsen: *The Birds of Tunisia, an annotated check-list and field-guide to bird-watching.* (176 sider, 10 fotos, 40 stregtegninger). Naturrejser c/o Peder Jacobsen, Julius Blomsgade 4, 2200 København N, 1979. Pris kr. 123,25.

»The Birds of Tunisia« er et godt og usædvanligt initiativ taget af to danske ornitologer. For egen regning og risiko har de udgivet en kommenteret checkliste over Tunesiens fugle. Bogens indhold er en sammenstilling af flere hundrede ornitologers private rapporter, hvis indhold for en gang skyld når ud til en større kreds. Materialet er i stor udstrækning fremkommet ved et stigende antal skandinaviske charterturstere rejse til Tunesien, men også andre landes ornitologer har bidraget med observationer.

Bogen indledes med et summarisk afsnit om ornitologiens historie i Tunesien. Derpå følger et afsnit om landets klima og geografi. Dette måtte gerne have været noget større og mere uddybende, så det var muligt at få et bedre indtryk af de livsbetingelser, fuglene stilles over for.

Den mere detaljerede beskrivelse fås dog tildels i det følgende afsnit, som behandler 35 af Tunesiens bedste fuglelokaliteter. Her er der også beskrivelser af, hvorledes man bedst iagttager fuglelivet samt en summering af stedets karakterarter. I flere tilfælde er beskrivelserne suppleret med en kortskitse. Faktisk er dette afsnit en udførlig guide for fuglekiggere, der vil opnå mest muligt af et kortere besøg i landet. Vil man prøve noget nyt og uudforsket, giver bogen også anvisning på dette, idet en side er brugt på oversigt over hvilke områder, der er godt undersøgte og hvilke, der har undgået ornitologernes opmærksomhed.

Bogens hovedafsnit — den kommenterede checkliste på over 353 fuglearter — indledes med en forklaring af den anvendte terminologi. Denne terminologi er let tilgængelig, men til gengæld kræver bogens kort en vis tilvænning. Over en tredjedel af fuglearterne har fået kort, der viser fordelingen af iagttagelser. Prikker i forskellig størrelse angiver størrelsesordenen af iagttagelser, men man skal hele tiden passe på at aflæse den på hvert kort anførte gangefaktor for prikstørrelserne. Denne gør sammenligning mellem forskellige arter svær, men med lidt øvelse vænner man sig til systemet. Et andet hensyn, der skal tages ved tolkningen af kortene, er, at de i høj grad afspejler den ornitologiske aktivitet (= vejnettets udbredelse) snarere end arternes egentlige udbredelse, et forhold bogen glemmer at gøre opmærksom på. Store områder i den

sydlige del af landet, hvor der ingen veje er, huser utvivlsomt adskillige arter, som dog aldrig iagttages her på grund af det manglende vejnet.

Foruden iagttagelser viser kortene arternes yngleudbredelse. Desværre får vi ikke at vide, hvor disse udbredelsesmønstre stammer fra — men det er formodentlig fra tidligere litteratur?

Udvalget af iagttagelser, der er kommet med i bogen, er vel foretaget af forfatterne, der ud fra deres viden om landets fugleliv efter bedste evne må formodes at have sorteret materialet. Men der mangler en kommentar om hvilke kriterier, der har været lagt til grund for en sådan udvælgelse. Eller måske er alle iagttagelser ukritisk taget med?

Hvem henvender denne bog sig så til? Selvfølgelig alle der er interesserede i Nordafrikas fugleliv, men størst værdi vil den nok have for de ornitologer, der tager til Tunesien for at se på fugle. De vil i bogen finde en nyttig guide til fuglelokaliteterne, og samtidig kan de også ved hjælp af checklisten kontrollere, om deres iagttagelser er almindelige eller usædvanlige.

Bogens høje pris bør ikke afskrække Tunesiensrejsende. Den vil rigeligt tjene sig ind gennem sine mange hjælpende oplysninger og kan stærkt anbefales. Det bør nævnes, at denne bog er den eneste egentlige guide til Tunesiens fugleliv.

Leif Schack-Nielsen

Lennart Bolund: »Fuglekasser som hobby«. Oversat og bearbejdet for danske forhold af Sigurd Rosendahl. 152 sider, talrige tegninger af Dag Peterson. 1979. DOC's Forlag, Box 55, 6900 Skjern. Pris: hft. kr. 84,50, indb. 104,50.

Mange hulrugende fuglearter har svært ved at finde redepladser i vore rationelt drevne skove og i vore haver. Idéen i bogen er at give en beskrivelse af hulrugernes ynglebiologi samtidigt med en afbildning af arten og deres foretrukne redekassetype. Kasser til mejser og store kender alle, men der gives også anvisninger på, hvordan man kan hjælpe andre arter med kunstige redepladser, det være sig småfugle i skov og have, rovfugle, ugler, andefugle og stork.

I bogen kan man finde svar på de fleste spørgsmål vedrørende køb og fremstilling af redekasser, men hvem vil ofre ca. 100 kr. på at få at vide, hvordan man laver redekasser?

Sten Asbirk